

נספחות

נספח א.

חסידים ואנשי מעשה

כחמשת אלפים בתייהאב שהסתופפו בצל מרן הדברי בינה, על רובם המכריע עלה הכורת. ולא נותר זכר למו. בין האלפים הרבים, היו חסידים ואנשי מעשה משכמם ומעלה גבוהים מן העם; דמויות הוד של חסידים תלמידי חכמים מופלגים, הפרושים מעולם הזה ושקועים בעולמות עליונים.

- להלן קיים זעירים לדמותם של מתי מספר אשר נותר לפליטה בכתובים.

החסיד רבי משה הערש הלוי שו"ב ממעזריטש

האחד והמיוחד מבין האריות שבחבורה היה ר' משה הערש איידלבוים ע"ה. הוא היה ראש הכותבים שנחת וירד לעומק דבריו הקדושים של רבינו – אשר עם הסתלקותו התאונן מרן שאין לו כעת עם מי לדבר. את רוב רובי תורת רבינו כתב. וגם העתיק לעצמו את כל כתביו, ובזכות העתקותיו יצאו הספרים לאור.

זכות זו עמדה לימים לנכדו החסיד המפורסם רבי לייבל פרידמן ע"ה, שסיפר: כי בעת עמדו לפני הפריזעוו לצבא פולין, בא לפני הרבי ממעזריטש זי"ע להזכיר עצמו שינצל מהם. אמר לו הרבי שיוכל לילך בלב שקט, כי ינצל בזכות זקנו, אבי אמו רבי משה הערש ז"ל שהיה מחסידי אוסטראווע וביאלע. והתיישב בדעתו, שהזכות של זקנו הוא, משום שהוא כתב את תורתו של הרבי מביאלע, וגמר בדעתו ללכת לעיין בכתבים [זה היה שנים ספורות אחר פטירת מרן, קודם שנרפסו כל הכתבים], אולי ימצא מה שהוא שנוגע עבודו.

והלך לבית רבי אהרן יחיאל מלמד [=ויינבערג] מידידי זקנו [כ], ששם היו

[א]. רבי אהרן יחיאל היה בעל מוסף אצל מרן זי"ע ביום הכיפורים, והיה מתפלל ברגש

נמצאים הכתבים. וראה זה פלא מיד בעיינו בכתבים [פ] ראה בשם המגיד מקאזניץ זצלה"ה שהיהודי הגרוע ביותר הוא טוב יותר מהגוי הטוב ביותר. ובכן אם ברצונו להינצל הימנו, אין נצרך לשום זכות עבודה זה, אלא עצם היותו יהודי. בסופו של דבר ניצל מהצבא.

על חשיבותו של רבי משה הערש תעיד העובדא, שכאשר היה החפץ חיים זי"ע מגיע לעיר מעזריטש למכור את ספריו, היה מתאכסן בביתו של רבי משה הערש ז"ל.

רבי משה הערש היה קשור בכל נימי נפשו ובכל מאודו במרן זי"ע, ועד עת פטירתו לא הסיח דעת מרבו, מן הראוי להביא מאמר שנכתב על פטירתו והתקשרותו אל מרן אדמו"ר הדברי בינה עד רגעיו האחרונים:

"רבי משה הערש נהיה חולה מסוכן. מהמות לא פחד, כי ידע שהמות אינו אלא מעבר מהפרוזודור לטרקלין, לעולם שכולו אמת צלולה וטהורה, שם מזהירה השכינה והצדיקים חוסים בצל האור אין סוף ברוך הוא. אבל מכל מקום היה מיצר: ווי ווי, הרי חייב יהיה להפרד מן הרבי. וליבו דאב עליו: האויך אפרד מהרבי?

חדשים אחדים שנחלה על לבו, והוא ספון טמון בביתו, והלב נמס מגעגועים אל הרבי. יודע הוא: אם רק יקחו אותו אל הרבי מיד תעלה לו ארוכה, אבל אין לו עם לטעון את טענתו, הרופא בשמעו את הרעיון אומר: חס וחלילה... אם יסע לא יסיים את דרכו. הנחמה היחידה עבורו הוא מה שמענדיל בא אליו מיד מן הרבי וחוזר לו על התורה מילה במילה.

ר' מענדיל היה מהלך כמו צל, הן זה כבר שנים הוא נוסע אל הרבי מידי ערב שבת וערב יום טוב על הוצאות של ר' משה הערש, ושב במוצאי שבת קודש אל המלוה מלכה בשטיבל, ושם הוא חוזר בפני החסידים על התורה ששמע מן הרבי בליל שבת קודש, מילה במילה. אינו מחסר אנחה או שיעול, וכל הפסקה קלה, הרי בכל תנועה טמונים כוונות וסודות. מענדיל חוזר על התורה, ומצפה לביאורו של ר' משה הערש – ועל ידי ביאורו של רמ"ה התורה מאירה באור אין סוף, והוא מגלה את צפונותיה ורמזיה בכל תיבה.

בשבועות הראשונים לחוליו של ר' משה הערש נוהגים היו מקורביו מבין החסידים להכנס אליו, ר' מענדיל היה חוזר על התורה, ור' משה הערש היה מבארו. משהכביד החולי הזהיר הרופא חמורות שלא יכניסו אליו אנשים, חוץ מכמה מקורבים ספורים.

משחלה, הפסיק רבי מענדיל לנסוע אל הרבי, מכיון שרבי משה הערש לא היה יכול לבאר את התורה להחסידים. משנודע לר' משה הערש הקפיד ואמר: דעם רבינס תורה אן אהסבר איז אויך תורה. זאל ער פאראן, און די חסידים זאלן הארעווען צוא פארשטיין דעם רעבין. [התורה של הרבי ללא הסבר היא גם תורה. מענדל יסע הלאה, והחסידים יתייגעו להבין דברי הרבי].

משהחמיר המצב הוסיפו שם לחולה, וסעודות המלוה מלכה נעשו עצובים, לא הועילו הזמירות להפיג את המרירות. הפה סרב להפתח אל הזמירות והרגליים סרבו להתרומם אל הרקידה.

חנא יאסיל, מן החשובים אצל הרבי, פנה אל ר' מענדיל, ושאל: מענדל, והרבי מדוע שותק? וכל החסידים פתחו את עיניהם לרווחה, והצטרפו אל הקושיא הזו, בצפיה לראות מה יענה מענדיל.

ר' מענדיל נשם עמוקות, ואמר: השבת אחר התפילה נכנסו אל הרבי כמה רבנים, ור' פישעל [=גפן, מברסק]. גם אני נכנסתי עמם. ר' פישעל הזכיר בפני הרבי: משה צבי בן רחל לרפואה שלימה. – וכאן הפסיק מעט ר' מענדיל את דיבורו והרהר מעט. – נו! האיץ בו ר' משה מארדער [=אב"ד מארד]. בחוסר סבלנות, ור' מענדיל המשיך: פניו של הרבי נעשו מתוחות ועננה נמסכה עליהם, לרגע נדמה היה שאור השבת כבתה מצורתו הקדושה.

הרבי שתק מעט, ואחר ענה: התורה הקדושה מעידה על משה רבינו ע"ה: לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא. וידועה הקושיא, מה יש בביתו של הקדוש ברוך הוא במרום: כסף וזהב אבנים טובות ומרגליות? מה היה יכול משה רבינו עליו השלום כבר לקחת משם – שהתורה הקדושה הוצרכה להעיד עליו שהוא נאמן. אלא התירוץ הוא, באוצרותיו של הרבנו של עולם מצויים כל המפתחות: מפתח של פקידת בנים, מפתח של פרנסה, וכדומה. כשמשה רבינו ע"ה עלה למרום, ידע והרגיש היטב את הצטרכותו של כל אחד מישראל, כל אחד ומכאוביו וצרתו, וכל האוצרות היו פתוחים בפניו, ויכל להשתמש בהם. – מספרת לנו התורה: שאף על פי כן, משה עבדי בכל ביתי נאמן הוא, משה רבינו לא השתמש בכל האוצרות הללו ללא רשותו של השם יתברך בשום דבר. – ולא יסף עוד.

אנחנו כולנו הבנו היטב שבלא רשות של השי"ת אינו יכול לעשות מאומה... אחר הבדלה קרא לי הרבי, ואמר לי בזה הלשון: כהאב עפעס צו טאן און ווארשע, אם ירצה השם אויפן וועג צודיק וועל איך אפטרעטן מבקר חולה זיין ביי משה הערשען. זאלסטו איהם זאגן. [עלי לעשות דבר מה בווארשא, אם ירצה השם על הדרך בשווי משם אסור לביקור חולים אצל משה הערש, מסור לו זאת]. ובזה נפרד ממני הרבי.

החסידים ישבו וניסו להבין את דבריו של הרבי. – חנא יאסעל היה תמה: הרבי צוה למסור שהוא נוסע לווארשא? ועוד חידוש: למה אין הרבי יכול להכנס אל

משה הערש בדרך הליכתו לווארשא? אפשר משמעות הדבר, שהרבי נוסע להתפלל על קברו של הרבי זי"ע מאוסטראווע, שהחשיב מאוד את משה הערש, ולקח אותו עמו בנסיעתו לגדולי הצדיקים. אם כן צריכים אנו להרבות בתפילה, שהרבי יפעל רפואה שלימה עבור משה צבי בן רחל.

ר' מענדיל עצם את עיניו, והחל לחזור על התורה ששמע מפי הרבי בליל ש"ק. דמעות החלו חונקים את גרונו כשעלה על זכרונו מה אמר לו ר' משה הערש כשבא לחזור לפניו על דברי הרבי. ר' מענדיל הבחין בשינוי בפניו של החולה, פניו שהיו צהובות כשעוה, האירו בבת אחת. ומיד כשהחל לחזור על התורה האירו פניו באור אחר. כשסיים לחזור על התורה, אמר לו ר' משה הערש: "מענדל מענדל, די תורה האט דער רבי געהרט פון אליהו הנביא אליו". מרוב התרגשות החל ר' מענדיל לרעוד והזיל דמעה, ולא היה יכול לסיים.

ביום שני הגיעה טעלעגרמא מווארשא: הרבי יגיע ביום שלישי בשעה שתים אחר הצהריים. על החתום - *יחזקאל ז"ל*.

סיפרו לר' משה הערש שהרבי עומד להגיע לבקרו. אמר: "מי התיר לטלטל עבורי ספר תורה ממקומו - ומי יהין להטריח את הרבי הקדוש מיוחד למעזריטש".

החולה התחיל להכין את עצמו לקבל את פני הרבי, בכוחות עצמו ירד ממיטת חוליו, החליף את כל בגדיו מכף רגל ועד ראש, ולבש את המעיל העליון, וישב על מטתו ממתין להרבי. בדיוק בשעה שנים וחצי נכנס הרבי, המון החסידים שהגיעו לקבל את פני הרבי נותרו ברחוב מחוץ לבית.

בתוך הדברים, שאלו הרבי: האם הוא סופר בכל יום ספירת העומר? ותיכף הוסיף: כי ההקפדה על ספירת העומר, הוא סגולה לאריכות ימים. אמר רבי משה הערש: כי לא בכל יום היה בכוחו לספור, ולפעמים הוא סופר במחשבה. הניד הרבי בראשו. המקורבים ישבו בחדר הסמוך, ומידי פעם הביטו לכיון החדר, כדי לדלות משהו מן השיחה של הרבי עם ר' משה הערש.

תוך כדי הביקור צדה עינו של הרבי כרך של ספר בארון הספרים, שהיה כתוב עליו עדות ביעקב. הביט הרבי על הארון, ולא אמר מאומה.

מעט לפני יציאתו נפתחה הדלת קצת, והחסידים שמעו את הרבי אומר: משה הערש, וקווי ה' יחליפו כח! במילים אלו נפרד הרבי מן החולה, ונסע לתחנת

הרכבת. – אצל המקורבים והמשפחה היתה השמחה גדולה, הרבי נפרד ממנו עם המילים וקווי ה' יחליפו כח – שהקב"ה יחונן את החולה בכוחות חדשים.

אך לא כן סבר רבי משה הערש בעצמו. כי תיכף כאשר נסע הרבי, צוה לקרוא אליו את ר' אהרן מלמד. – ר' אהרן ור' משה הערש היו נוסעים יחדיו לאוסטראווע, והיו מהאברכים החריפים באוסטראווע. אהרן! – אמר ר' משה הערש – מכין אני את עצמי אל הדרך. אמש נראה אלי הרבי זי"ע מאוסטראווע בחלומי, הוא נכנס בפנים מאירות כשמש בצהרים, ופרש את ידיו לעברי, כדרך שהיה פורש את ידיו בחיי חיותו... ועתה אמור נא עמי ויודי. "אהרן מלמד האט זיך בהאערשט", ובחיוך לקח את המעבר יבוק, שהיה מונח על הכסא לידו, שכן "אמירת הווידי סגולה היא לאריכות ימים". – אחר שקרא עמו הווידי אמר: קרא נא לי את בני ביתי. ואחר בקשת מחילה מזוגתו, וציווי האחרון לבניו ולבנותיו, ביקש: הכנס את ידיי, נכנסו כולם ונפרד מהם ר' משה הערש.

ר' מענדיל זעק: משה הערש! דער רבי האט דאך געזאגט וקווי ה' יחליפו כח. [=הרי הרבי אמר: קווי ה' יחליפו כח]. אוי מענדל – ענה ר' משה הערש – זמן רב כל כך אתה חוזר על מאמרי הרבי, ועדיין לא תעמוד על כוונתו של הרבי. הרבי שיחיה מפרש הפסוק כך: קווי ה' יחליפו כח – שמתחלפים בכוחותיהם. אני נותן לרבי את כוחי הגשמי, והשם יתברך נותן לי את הכח הרוחני של הרבי. החולה הבחין שהערשיל כהן, גם הוא בין הנמצאים, אמר לו: הערשיל, הרי כהן אתה, ואין מקומך כאן.

משה הערש – פרץ ר' מענדיל בבכי – את התורה של הרבי מי יבאר לנו? אבל ר' משה הערש כבר לא שמע, חולשתו תקפה אותו, ועיניו נעצמו. באמצע פקח את עיניו ורימו שיטלו את ידיו, ונתן מבט אחרון אל הסובבים ועצם את עיניו לנצח. שפתיו נעו קלות, וגופו רעד, ור' מענדיל התכופף ושמע את הפסוק בידך אפקיד רוחי, לאחר מכן כיסה את פניו עם הטלית קטן הגדול שלבש. רעדה תקפה את גופו... ולאחר מכן כבר לא היה ר' משה הערש בעולם הזה...

כשהגיע הרבי לביאלא חיכה לו טעלעגראמע, עם ההודעה שרבי משה הערש נסתלק, אמר הרבי: מעתה אין לי אל מי לדבר. כשהגיע הרבי לנחם אבליים, ביקש שיתנו לו את הכרך שראה אצל החולה, ואמר: ספר זה שייך לי! ואכן היה הכרך הזה, העתקות של דברי תורתו של הרבי ומכתביו אל בניו ומקורביו. אחר שנתיים נסתלק גם הרבי זי"ע.

❁ רבי אלתר נעמירובער ❁

החסיד ר' אלתר דוד כ"ץ ז"ל, הנקרא ר' אלתר נעמירובר - הנזכר בפנים הספר - אבי משפחת צוקרמן הכהנים יחי' - מגדולי בעלי המוחין בביאלא היה. הוא היה איש קדוש ופרוש מכל עניני העולם הזה. בנוסף לכן היה בעל מח גאוני, עמקן גדול ומתמיד עצום.

עשרות שנים היה מהיושבים על התורה ועל העבודה, בבית מדרשו של מרן זי"ע בביאלא. פומיה לא פסק מגירסא יומם ולילה ממש. הכנותיו לתורה ולתפילה ולמצוות היו לשם דבר. בביאלא היה ר' אלתר נחשב לצילו של הרבי. המסירות שלו אל מרן זי"ע בלתי ניתנת לתיאור.

כאשר היה מדבר מהרבי זי"ע לאחר הסתלקותו, היה מתרגש כל כך, עד שהיה פורץ בבכי מרוב התרגשות, ופוסק מדיבורו.

פעם אחת שכב ר' אלתר נעמירובער חולה אחרי ניתוח בבית חולים, בערב יום הקדוש, והיה דואג שמא לא יוכל להתענות ביום הכיפורים. ושלח לו מרן אדמו"ר זי"ע, שלא ידאג, ויום הקדוש יעבור עליו בקל. מששמע ר' אלתר כן, נתעסף במעילו והלך אל המקוה, אמרו לו: למה יסכן מר את עצמו, הלא זהו סכנה עבירו. אמר: מכיון שהרבי אמר שיעבור עלי יום הקדוש בשלום, אם כן בוודאי לא יזיק המקוה. [כתבי הרא"ן]

מרן החלקת יהושע זי"ע, כאשר אחד מהשרידים הישישים התאונן לפניו כי: יהודים כמו ר' אלתר אין כבר היום בנמצא! אמר לו מרן בתמיהה: כהיום?! - יהודים כאלה לא היו מצויים גם אז, גם בדורו היה איש פלא!

פעם אחת התבטא עליו מרן הדברי בינה, לאמר: "ר' אלתר מתאים להנהגת הרבי מאוסטרובצא". מששמע ר' אלתר כן, היה זה אצלו כהוראה, קם ונסע לאוסטרובצע, אל הרבי ר' יחיאל מאיר זעללה"ה, וישב שם כמה חדשים. והרבי מאוסטרובצע התהלך עמו כאח וכריע. והיו סועדים יחדיו סעודת מלוא מלכה, שהיה אומר לו הרה"ק מאוסטרובצע: "ר' אלתר, אפשר לאמיר זיך וואשין צו מלוא מלכה". לאחר כמה חדשים, הרגיש שמילא הוראת רבו, וחזר לביאלא.

כפי המסופר בפנים הספר [ע"ל דק"כ] היה איש קדוש, ומופשט מכל עניני העולם הזה. ודרכו היה, שלא היה ישן אף פעם במטה, גם לא בלילה, כי אם ביום היה מנמנם. והרבי זי"ע שחשש לבריאותו, ולא היה יכול להניא אותו שישן במיטה, הדירו שלא ינמנם בבית מדרשו. משום כך הוכרח חדשים מספר לעזוב את בית מדרשו של הרבי זי"ע.

☞ הערכת מרן לרבי אלתר נעמירובער ז"ל

אם כי מרן זי"ע ניסה להניעו מהסיגופים והתעניות שנהג בעצמו, ואף הדירו מדרוך כף רגלו בבית המדרש, והראה אליו כלפי חוץ קפידא על מנהגיו ודרכיו. אף על פי כן לא היה זה אלא לפנים, כנזכר למעלה [דק"כ] שפעם אחת קרא הרבי זי"ע מביאלא לר' לייבל מעדניק [הנזכר בסמוך] וחתנו ר' חיים, שישפיעו על ר' אלתר נעמירובער שירצה לישון במיטה. שאל ר' לייבל את אדמו"ר זי"ע: למה כבוד קדושתו לא יצוה לו זאת? ענה ואמר: "איך האב דרך ארץ פאר איהם". [יש לי דרך ארץ בפניו].

אירע שפעם בצאת מרן זי"ע מבית המדרש, נפגש ברבי אלתר, ושאל לשלומו. רבי אלתר ניצב בחיל ורעדה לפני הרבי. שאלו הרבי: מה תבקש, ענה רבי אלתר ואמר: "אחת שאלתי אותה אבקש, שאזכה להיות במחיצתו של הרבי, גם לעולם הבא".

נעשה הרבי חיוור, והרהר מעט, ואמר לו: "אם תמשיך לנהוג כמנהגך עד עתה, אזי יהא ליבך סמוך ובטוח שתזכה לכל מה שתשאל". "אויב די וועסט אויס פירען, זאג איך דיר צו".

[מפי בנו החסיד הגאון רבי אברהם אבא הכהן צוקרמן * ע"ה, אבי הר"ח רנ"ד שליט"א]

(* סיפור אופייני יסופר עליו בסגולת מלכים שבראש ספה"ק זכרון משלי [דנ"ט]: "פעם עשה את דרכו הגאון ר' אברהם אבא צוקרמן ע"ה, מחיפה לירושלים לקבל פני רבו, אדמו"ר זצלה"ה, ביו"ט, ברכבת עמוסת נוסעים שפניהם היו מיועדים לחצר אחרת.

ר' אברהם אבא שהיה מטרה לחיצי לשונם וללהגם כ"נוסע בודד לביאלא", לעומת אותם ההמונים שמלאו את הקרונות, לא נשאר חייב תשובה. בזכרוני, אמר, כאשר למדתי אל"ף בי"ת אצל מלמד דרדקי, היתה הכתה מלאה מפה לפה. אולם ככל שהתעלנו בלימודים, הלך הלכה הפתה והתמעטה עד כי בהגיענו ללימוד הגמרא, לא נשארו כי אם מעט מזעיר...

צדקתו לא אחרה לבוא, עוד באותו ליל א' דיומא אריכתא נוכחו בה...

בדרך חסידים הראשונים היה נוהג לעשות הכנות גדולות מאוד לפני כל מצוה ותפלה. וכאשר למד מלאכת הש"ב אמר לו הרבי: "לא תוכל לשחוט בהמה דקה". ר' אלתר נחרד למשמע הדברים. אולם הרבי הרגיעו ואמר לו בדרך צחות, כי עד שיגמור הכנותיו, תיעשה הבהמה הדקה לגסה...

מאחר שהיה מאריך מאוד בהכנותיו, היה מתפלל תפלת שחרית בשעה מאוחרת. וכמה פעמים ניסה הרבי להניאו מדרך זו, אך ללא הועיל. ופעם אמר לו הרבי זי"ע: כי אם אינו יכול להתאים עצמו להתפלל בזמן, לא יתפלל בבית מדרשו. רבי אלתר ניסה במשך מספר ימים להזדרז בהכנותיו, אך לא עלה בידו. ואז עזב את בית מדרשו של הרבי, והתפלל במקום אחר.

ובכל יום ויום, גם לאחר הסתלקות מרן הדברי בינה, היה מגיע לבית מדרשו של הרבי, ונשאר עומד בחוץ סמוך לשער, ולא היה נכנס פנימה, והיה נאנח לרווחה, ואומר: אה, ריח טוב מריח כאן... כה נהג כל הימים.

אחר פטירת מרן הדברי בינה, נסע בנו רבי אברהם אבא הכהן ז"ל על פי ציוויו, אל מרן אדמו"ר מהרי"ץ משעדליץ. אך לדאבון לב כמספר חדשים לאחר מכן נסתלק הרבי, והעדה נתייתמה מרבם פעם שנית בתוך חצי שנה. שאל אז ר' אברהם אבא ז"ל את אביו רבי אלתר: אל מי מהבנים יסע. אמר לו רבי אלתר: "בניו של הרבי כולם אהובים כולם ברורים כולם קדושים. אבל אם תרצה לפגוש את החברייא של הרבי ז"ל, אזי תסע למעזריטש". ור' אלתר עצמו קבע את מקום הפילתו ועבודתו בבית החסידים דפארציווא בווארשא. אמנם בנו הגדול של רבי אלתר – החסיד רבי אייזיק משה ז"ל היה מסתופף בצילו של אדמו"ר הישועות אברהם זי"ע מלובלין, ושימש אותו.

הבטחתו של הרבי "להיות עמו במחיצתו" נתקיימה בו ברבי אלתר, גם כאן בעלמא הדין. כי נסתלק בזמן מלחמת עולם הראשונה. וחסידי ביאלא שהתאבלו עליו מרה, ביקשו לקברו בכבוד הראוי לו, סמוך לציון רבותינו הקדושים מאוסטרובא וביאלא – בווארשא. לאחר התדיינות קשה עם החברא קדישא, עשו החסידים מעשה, ובאישון ליל קברוהו בבית החיים בווארשא סמוך לציון המצויינת.

❁ ר' ישראל משמש ❁

החסיד ר' ישראל [פראסט] משמש, שהיה נקרא גם ר' ישראל פארעעווער, היה משמשו הנאמן ואיש ביתו של מרן התולדות אדם. ולאחר פטירתו, היה משמש בקודש אצל מרן הדברי בינה, והיה איש סודו, והרבה ענינים חשובים ניהל על ידו, עד ליום פטירתו של רבי ישראל ע"ה.

מלבד מסירותו ונאמנותו המוחלטת אל מרן זי"ע, התמסר בכל מאודו עבור החסידים, והיה דואג להם ברוחניות ובגשמיות.

מרן החלקת יהושע ציין בהדגשה מיוחדת, את האהבה והחשיבות המיוחדת שרחש מרן הדברי בינה לר' ישראל משמש בגין נאמנותו והתמסרותו לחסידים, וכה אמר: "אצל זקני מביאלא היה ר' ישראל משמש, ששימש עוד את זקני מאוסטראווע, ואף על פי כן, החשיב זקני מביאלא מאוד מה שהתמסר עבור החסידים, וכשליווהו למנוחת עולמים הזכיר לו את זכותו זה: "וואס ער האט משמש גיווען יודען!".

❁ הספר מרן על ר' ישראל משמש ע"ה ❁

כשנפטר רבי ישראל משמש ז"ל, לווה אותו מרן הדברי בינה מרחק רב בשלג הגדול. ובהלוויה צוה לעצור המטה - ואמר: כי בעת שנסתלק משמשו של המגיד הגדול הרבי ר' בער ממעזריטש, ועלה לשמים, נקרא לעמוד לדין, אמר להם: כי אין לו פנאי, והוא ממהר לשמש את רבו, ומיד פטרוהו. - אף אתה משמש נאמן היית לחותני. וכל ימי חיך שמשת באמונה לא רק תלמידי חכמים, כי אם גם יהודים פשוטים. - ואמר: אל תירא מן הדין! אמור שהיית משמש לצדיקי אמת, ומשרת באמונה את ישראל. ועוד קרא עליו את הפסוק: ישמה משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו. ומפ"ק מרן החלקת יהושע, ומכת"ח.

המכתב הנדפס בחלק א' מספרינו ודף ר"פ רפ"א, אל הרבנית הצדקנית מרת גיטל ע"ה, נכתב על ידו, כאשר בסופו מצטרף מרן התולדות אדם. גם נזכר שמו לטובה במכתב הרבנית שרה מאטיל ע"ה, אל מרן הרנ"ד זי"ע: "אחי יקירי תראו לכתוב פרישת שלום לדודי ר' ישכר נ"י, זר' ישראל משמש".

רבי יהודה לייב בארינשטיין

ר' לייביל מעדניק - ככניווי, היה עוד [כאמור למעלה דק"כ] מחסידי אוסטראווע, במעזריטש - וזכה בילדותו לקבל אפי שכינתא, פני מרן המהרש"ל מלענטשנא זי"ע. אף שביום היה מתעסק בעסקיו, בלילה היה עוסק בתורה עד השעות המאוחרות. ביתו היה תמיד פתוח לרווחה, והגם שלא היה נחשב כלל מן הנגידיים שבעיר, היה מחלק צדקה בסתר ביד רחבה, והחזיק על חשבוננו משפחות רבים של עניים ושל יורדים מנכסיהם ר"ל; ביניהם היו כאלה שעדיין נחשבו לאמידים ובעלי ממון - והיה מספק להם כל צרכם.

לא אחת אירע שהיו באים אליו בשעות המאוחרות של הלילה לבקש רפואה ועזר לחולה, או עצים להסקת הבית בקור; או סתם יהודים עניים ויורדים שבאו לתנות לפניו צרותיהם - שמחמת בושה לבוא בשעות הרגילות לבקש סיוע, באו בשעות שכלתה הרגל מן השוק, בידעם שרבי לייביל יושב ולומד עד השעות הקטנות של הלילה. ומעולם לא היה איכפת לו שדופקים אצלו בשעות מאוחרות כל כך לעזרה.

בביתו היו חדרים להכנסת אורחים, וכל עני, אורח או משולח היה מכיר את כתובתו. במקרים רבים גילו שלקח את הכרים והכסתות שלו ושל בניו עבור האורחים הרבים שישנו אצלו. היו אורחים ששהו בביתו שבועות וחדשים! ר' לייביל היה נותן לאורחים את ההרגשה כאילו נמצאים בביתם. בשבתות וימים טובים היה שולח את אחד מנכדיו שילך בכל בתי החסידים, השטיבלעך ובתי המדרש, לחפש אורחים שאין להם היכן לטעוד. את כל כספו היה מלווה לעניים וכדומה, בעוד שרוב הכסף לא ראה בחזרה. היה קורה שאת המלבוש החדש שהחייט תפר עבורו, נתן עבור יורד ר"ל; את כל אשר לו נתן עבור אחרים.

כאשר בני ביתו חשו שר' לייביל חצה את כל הגבולות, רצו אל הרב הגה"ק רש"ל זא"ק אבדק"ק ביאלא, שבתחילה ניסה למנוע אותו מפיזור כל ממונו. אך לא הועיל, כי לא חלף זמן רב והוא חזר על מנהגיו; כי לא היה מסוגל לעצור בעד עצמו מלעזור ליהודים שבורים.

רבי לייביל היה למוד סבל ויסורים. שנתאלמן ג' פעמים ל"ע, ונותר מטופל ביתומים קטנים. אבל היה שרוי תדיר בשמחה ויצהלתו בפניו.

בשנת תרפ"ג נסתלק ר' לייבל בשם טוב מן העולם, כשבצוואתו לבניו כתב שימשיכו את ההכנסת אורחים ומעשי צדקותיו בביתו.

⊠ הגאון רבי יששכר שווערגאלד ⊠

רבי יששכר היה תלמיד חכם בעל שיעור קומה, מגדולי הלומדים והחסידים המופלגים. פעם אחת נכנס רבי ישכר לבית המדרש אחד בווארשא, שקול התורה היה נשמע בו יומם ולילה, ושם היו יושבים חסידים ואנשי מעשה, וראה שנעמד בעל־דרשן אחד לדרוש. ר' ישכר האזין למה שהלה דורש, ובשמעו את דברי ההבלים של הבעל־דרשן, ואיך שהוא מבטל את הרבים מן התורה – יצא לחוץ, והחל לצעוק: עס ברענט א פייער! אש בוערת. מיד נבהלו כולם ויצאו במרוצה לכבות את השריפה. אך משלא ראו שום עשן או סימן לשריפה, שבו לבית המדרש, ואדהכי והכי נתבטלה דרשתו, ולא עברו חמשה רגעים ושוב היה הבית המדרש הומה מקול התורה שבו.

דרך אגב יצויין בזה, על אחד מגדולי החסידים [ממשפחת הרי"ל פרידמן] שבא מגיד אצלם בעיירה, וכדרך המגידים הנודדים למען בצע כסף, עלה על הבימה, נתעטף בטליתו והחל לשפוך אש וגפרית [ע"י רש"י זכריה יג ד: כן דרך מסיתים ומדיחי מתעטפים בטליתם כאילו הם אנשים צדיקים למען יקובלו כחשיהם] על ראשיהם של המוני העם התמימים והישרים. חרה אפו של אותו חסיד שמצפוניו נגלו בפניו, נגש אליו והסיר הטלית מעל ראשו, ואמר לו: וכי ב"כללי מגו" של הש"ך בקי אתה שתהין להטיף מוסר ולשפוך קיתונות בוז על אלו ההולכים בתוכם...

⊠ רבי העניך שווערגולד ⊠

רבי העניך שווערגולד ע"ה, מהדמויות היותר בולטות בביאלא. אביו היה מתחילה מחסידי רבי העניך מאלכסנדר ועל שמו היה נקרא. חסיד נערץ זה, שמופלג היה במעלות החסידות ובכל מדה טובה שמנו חכמים, היה מדקדק על עצמו בכל דקדוקי ופרטי מנהגי רבותינו הקדושים עצמם, עד ששימש מעין שולחן ערוך חי ודוגמא בפי החסידים – לאמר: כזה ראה וקדש. ודביקותו בהם, אין לה אה וריע.

הוא היה חביב עד מאוד אצל מרן ה"דברי בינה"; זכה לשמשו באמונה, והיה ממונה ונאמן על כספי הצדקה המרובים שלו. ולימים שמש את בנו מרן ה"זכרון משלי" זצלה"ה – ובסוף ימיו, את מרן החלקת יהושע.

רבי העניך שהיה עמוד גמילות חסדים, מתואר בפי החסידים כמי "שמצויין היה בעסקו בגמילות חסדים, והיה בזה גאון גדול ומופלג, שהיה מכיר את כל הבעלי מלאכות בווארשא, ואת כל מי שיכול לסייע לכל ענין שהוא, וכל מי שאפשר להיעזר על ידו לכל הנדרש, באופן מופלא בלתי מצוי כלל. והיה הוגה ומחדש ומוציא לפועל מעשים טובים מרובים במספר שאין דומה להם". הוא היה ידוע בקרב החסידים כמי שעצתו אמונה המחשב כל דבר עד אחרון הפרטים שבו, וטובתו שהיתה שלימה מכל צד אפשר היה לסמוך עליה בעינים עצומות.

ו"תשואות חן לו לידידי – הוא משתבח מפי רבו מרן ה"זכרון משלי" באגרתו, על אשר משתדל לטוב ולא נשכח מזכרונו כל מה שנצטרך. כן יעזור השם יתברך שיהיה לו טוב עליו במנוחה ושמחה שיוכל להיות איש טוב ומטיב כרצונו ומשאלותו תמיד".

כאשר נודע לו על בתו הקטנה של אחד החסידים שחלתה, ולא שב אל ביתו לקדש על היין בליל ש"ק עד שעות הלילה המאוחרות, לאחר שחרש את וורשא העיר הגדולה לאלקים, וסידר לה את הענינים הרפואיים הנדרשים על צד השלימות – לא היה בכך כל חידוש; לא בעיני עצמו, שלא החזיק טיבותא לנפשיה, ולא בעיני זולתו שהכירו את רב טובו. מאמר רבי שמלאי במדרש [ילקוט תהלים כה, ועי' סוטה יד.]: תורה תחלתה חסד, אמצעיתה חסד וסופה חסד, התגלם בו במובן הנעלה ביותר.

פעם אחת בערב שבת לפני השקיעה טרם חזר רבי העניך לביתו, וכשחזר היה שבת קודש ממש. ומעשה שהיה כך היה, שנודע לו שנסתלק אחד בערב שבת בצהרים, והיה יסוד גדול לחשוש שבני המשפחה ילינו את המת עד למוצאי שבת; מה עשה, הלך בעצמו לזרז את המשפחה, והסתובב שם כדי לפקח על כל הענינים, כדי שיקברוהו קודם שבת קודש.

ר' העניך שהיה מסכת גמילות חסדים, גם ברגעיו האחרונים עלי אדמות כד תקיף ליה עלמא, לא היתה דאגתו האחרונה נתונה אלא להשיב עם הזולת.

כאשר קולו כבר נחלש, והיו צריכים להתקרב לשמוע את משאלותיו ובקשותיו האחרונים של השכיב־מרע, שמעוהו מדבר ללא הפסק איך שצריך לסדר לפלוני עבודה במקום פלוני וכו' וכו'.

לזכותו ההיסטורית של "החסיד המתחמד עושה מלאכת ה' באמונה" ולשון רבו מרן הזכרון משל[י] המתואר באגרת מרן ה"חלקת־יהושע" זצלה"ה כ"שאד בשרי, רחימא דבית אבא", תזקף פעילותו הגדולה בסיועו לבית מרן הקוה"ט רבינו ירחמיאל צבי זצלה"ה, שהיו נתונים לעוני וחרפת רעב עם הסתלקותו בדמי ימיו, עד כי פת לחם חרבה לא היתה מצויה בבית.

במכתבו מפריו לאחר המלחמה, יחד עם העתק "הצוואה־הקדושה" של מרן הזכרון משלי מדגיש מרן זצלה"ה: "יש לי קצת חוב עליו מטעמים הכמוסים שאין נמסרים אלא מפה לאוזן... מכירו הייתי לשעבר בלבו החם לחסידות התקשרות לבית יעקב, וכל זמן שמזקינים דעתם מתוספת ביתר זאת ועוז".

כאשר הובא ר' העניך למנוחתו האחרונה בטבריה עיה"ק, הזכיר ידידו הגדול החסיד ר' לייביל ע"ה לפני סתימת הגולל – בנוכחותו של מרן ה"חלקת יהושע" זצלה"ה, את הכרזת מרן ה"דברי בינה" בהלויתו של משמשו הנאמן רבי ישראל משמש [המובא לעיל] "ישמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו". הוא אף זכה להיטמן עם הטלית של רבו, מרן הדברי בינה זי"ע.

❁ רבי יצחק פינחס הכהן פערעל ❁

החסיד המופלא, תלמיד חכם מופלג, ומופשט מחיזו דהאי עלמא, שהיה בין הכותבים את דברי תורתו של מרן זי"ע – רבי יצחק פנחס פערעל ע"ה המכונה על ידי מרן הזכרון משלי "המופלג הגדול ר' יצחק פנחס שו"ב ות"ח" [ראה זכ"מ אגרת ה, דף קעד]. "המופלג ר' יצחק פנחס כהנא רבא", [שם אגרת יג, דף קפא].

מלבד שהצטיין בלמדנותו הגדולה, מופלג היה בנסתר. ובפשטותו הטבעית הזוהרת, האופיינית לגבורי רוח אלו, לא העלים את גדולתו בנסתר, אך לחלוטין לא הבלישה. את תפלתו בעיר מגוריו ויענוגראו, קבע בבית כנסת של בעלי מלאכה פשוטים, שלא היה כל מכנה משותף בינותם, שם יכול היה להתפלל עפ"י כוונות האר"י שעות ארוכות כאוות נפשו, באין מפריע.

רבי יצחק פנחס, מבואו ועד צאתו מן העולם דבוק היה בבית ביאלא בכל רוחו ונשמתו. הוא זכה להסתופף בצל ארבעה מרבתינו הקדושים, היה נמנה כאמור, על ה"כותבים" של רבינו ה"דברי בינה", ובאחרית ימיו הכניע עצמו כעלם לפני רבינו ה"חלקת יהושע". והוא גם שת עיניו בשנותיו האחרונות על ממשיך שושילתא דדהבא, יבדלח"ט רבינו "המבשר טוב", ואכמל"ב.

על לידתו, בברכתו של מרן "התולדות אדם" מאוסטרובא זצלה"ה מסופר בחלק הראשון מספרינו.

❖ רבי יהודה בעקערמאן מלאשיץ ❖

איש מורם מעם, כלי מקבל ודורש לדבר ה', היה רבי יהודה. דמות למופת ושם דבר באוסטראווע ובביאלא, וחביב בעיניהם של גדולי ישראל. ואם כי היה סוחר ונגיד גדול, היה בעל השגה בחסידות ועובד ה' מנעוריו.

כל ימיו היה מתאבק בעפר רגליהם של תלמידי חכמים, ושם אזנו כאפרכסת לשמוע דברי אלקים חיים; ע"י בח"א מספרינו [דף כ"ב אות לא]: "שמעתי מהחסיד ר' יהודא בעקערמאן, ע"ה ששמע בעצמו מהצדיק רבי שמואל שינאווער" [בעל רמתיים צופים]. וכן שם [ח"א דף ע"ב אות קג]: "סיפר הגביר החסיד ר' יהודא בעקערמאן ע"ה לפני אדמו"ר הקדוש רבי יחיאל מאלכסנדר". ושם [דקפ"ה אות נח]: שמעתי מהגביר החסיד רבי יהודא ע"ה, שפעם אחת היה יושב הוא והצדיק המפורסם רבי אהרן לייב ז"ל מלזבלין [מהשובי תלמידיו של מרן מהרש"ל ז"ל מלענמשנא], באוסטראווע, ודיברו באיזה ענין... עד כאן שמעתי מרבי יהודא ע"ה שהיה איש נאמן, כידוע".

ושם [דקצ"א אות סד]: סיפר רבי יהודא בעקערמאן ע"ה כו', וכאשר בא רבי יהודא אל הקדוש מראדזימין שאל לו כו', ואמר לו הרבי מראדזימין בזה הלשון: צו דעם צדיק לאז איהם פון מיינעט וועגען אונדערט מאן גריסען".

ולחלן [דקע"ו אות קמא]: סיפר החסיד המפורסם רבי יהודא בעקערמאן, שהוא היה בוואריס-באד, ביחד עם הרבי הקדוש מגאסטינין ואמר לו הרה"ק מגאסטינין כו', ופעם אחת אמר לו הרב הקדוש בזה הלשון. - [ושם אות קמ"ג]: "ואני ראיתי פתקא בכתב ידו הקדוש של אדמו"ר הקדוש מגאסטינין ז"ל ששלח על ידי הגביר החסיד רבי יהודא ע"ה קודם ראש השנה, אל אדמו"ר הקדוש מביאלא".

מִרְן הַתּוֹלְדוֹת אָדָם הִיָּה לֹקְחוֹ עִמּוֹ בְּנִסְיָוֹתָיו לְצַדִּיקֵי הַדּוֹר. וְכַךְ מִסְפַּר הַמַּחְבֵּר רַבִּי מִרְדְּכֵי מִסּוּקוֹלוֹב [ח"א דף קפד אות נז]: "שְׁמַעְתִּי מִהַגְבִּיר הַחֲסִיד רַבִּי יְהוּדָא בַּעֲקֶרְמָאן ע"ה, שֶׁהִיָּה נֹסֵעַ עִם אַדְמוֹר"ר הַקְּדוֹשׁ מֵהַר"י מֵאוֹסְטְרָאוּוּעַ אֶל הַרְה"ק מִנְעֵשְׁכִיז".

מִרְן הַדְּבָרֵי בִּינָה מִכְנֵהוּ בְּמַכְתָּבוֹ: "יְדִידֵי נֶאֱמָנִי יְדִיד נִפְשֵׁי מִתְמַכֵּין דְּאוֹרֵייתָא מַעֲלָת יְדִידֵינוּ הַנִּכְבָּד חֲסִיד וּמְפֹאָר מו"ה יְהוּדָא שְׁלִיט"א". אִף הוּא הִיָּה מִסְפֵּק לְמִרְן חִיטִּים לְמִצַּה שְׁמוּרָה, וּבַעֲרַב פֶּסַח הִיָּה מַעֲמִיד עֲגֵלָה מֵהִירָה, שְׁמִיד אַחַר אַפִּיִת מִצּוֹת מִצּוּהָ עַל יְדֵי הַרְבִּי, הֵיוּ שׁוֹלְחִים עִם הָעֲגֵלָה אֶת הַמִּצּוֹת מִצּוּהָ לְלִיל הַסֵּדֶר, עֲבוּר רַבִּי יְהוּדָא. [עֵינֵין לַהֲלֵן בְּנִסְפָּחוֹת].

הַחֲסִיד ר' לֵיִבִּיל פְּרִידְמָן כּוֹתֵב אוֹדוֹת הַדְּבִיקוֹת וְהַתְּבַטְלוֹת שְׁלוֹ לְרַבּוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים, לֵאמֹר: "ר' יִשְׁכָּר שׁוֹזְעֶרְגָּאֵלד [הַנּוֹכַר לְעִיל] אָמַר לִי: שֶׁהַחֲסִיד ר' יְהוּדָא בַּעֲקֶרְמָאן – אֶפִּילוֹ בּוֹזֵן תְּלִמִידֵי הַבַּעַש"ט לֹא הִיָּה מִתְבַּיֵּשׁ בַּחֲסִידוֹת שְׁלוֹ".

עַל גּוֹדֵל בִּישׁוּלוֹ וְדְבִיקוֹתוֹ בְּמִרְן, מוֹזְכָּר בְּסִפְרֵנוּ לְעִיל [דְּקַל"ח]: "סִיפֵר לִי הַגְּבִיר הַחֲסִיד ר' יְהוּדָה בַּעֲקֶרְמָאן ע"ה, שֶׁפַּעַם אַחַת בְּמוֹצָאֵי רֵאשׁ הַשָּׁנָה אָמַר לוֹ אַדְמוֹר"ר הַקְּדוֹשׁ זִי"ע כֹּז. אָמַר לוֹ אַדְמוֹר"ר הַקְּדוֹשׁ זִי"ע: עַל מִשָּׁה רַבִּינוּ ע"ה כְּתִיב [בְּמִדְבָּר יב ז]: "בְּכֹל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא". וְכִי מָה יֵשׁ לְגָנוֹב מִשֵּׁם, רַק שְׂאִין רִשְׁאִין לוֹמֵר מָה שֶׁהוּא רוֹאֵה וְיוֹדֵעַ. רַק מִחֲמַת שְׂאֵתָה אוֹהֲבֵי וְיְדִידֵי לֹא יִכּוֹלְתִי לְחַתְּאֵפֵק, וְאִמְרָתִי לֶךְ עַל כָּל פְּנִים בְּדֶרֶךְ עֲצָה טוֹבָה, כִּי אֵין רִשְׁאִין לוֹמֵר מָה שְׂרוּאִים, עַד כֹּאן דְּבָרֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים. וּבַעֲתָ שְׁסִיפֵר לִי הַגְּבִיר הַחֲסִיד הַנִּלְכָּה בְּכָה מִמֶּשׁ, וְאָמַר בְּדֶרֶךְ תִּימָה: שְׂאֵצְלוֹ יֵהִיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ וְלֹא יִרְגִישׁ כְּלָל? – אִף שֶׁהִיָּה מֵאֲמִין גְּדוֹל בְּאַדְמוֹר"ר הַקְּדוֹשׁ, רַק שֶׁהִכֵּל מִן הַשְּׁמַיִם".

❧ רַבִּי אַבְרָהָם חַיִּים פְּרִידְמָן ❧

אַחַד מִדְּמוּיוֹת־הַהוֹד בְּקֶרֶב חֲסִידֵי בִּיאֵלָא. אָבִיו הִיָּה הַחֲסִיד רַבִּי בֶּן צִיּוֹן פְּרִידְמָן, מִתְלִמִּידֵי הַחִידוּשֵׁי הַרִי"ם, שֶׁהָעִיד עֲלָיו: שְׁלוֹשָׁה בֶּן צִיּוֹן'ס יֵשׁ לִי, הָאֶחָד הִיָּה ר' בֶּן צִיּוֹן אוֹסְטְרָאוּוּעַר, הַשְּׁנִי הִיָּה ר' בֶּן צִיּוֹן פְּרִידְמָן. וְעוֹד אֶחָד.

הַתְּקַרְבוֹתוֹ לְבִיאֵלֶּע הִיתָה כֹּאשֶׁר נַעֲשָׂה לְחַתֵּן הַחֲסִיד הַנּוֹדֵעַ רַבִּי מִשָּׁה הָעֵרֶשׂ מִמְעִזְרִיטֶשׁ, וְאִזּוֹ הִכִּיר מַעֲט אֶת מִרְן הַדְּבָרֵי בִּינָה, וְנִמְשַׁךְ אֵלָיו, וְנַעֲשָׂה לְחֲסִיד

מִבְּהֵקָה שְׁלוֹ – עַד שֶׁהַדְּבָרִי בִּינַת הַעֵיד עֲלִי, לֵאמֹר: "אֲבֵרָהֶם חַיִּים מֵאִזּוֹ וּמִתְמִיד הִיָּה שְׁלִי, וְלַעֲוֹלָם יִשְׂאֵר שְׁלִי".

הִיָּה יָדוּעַ בְּהַתְּמַדְתּוֹ הַגְּדוֹלָה, וּבִזְהִירוֹתָו מִלְּהוֹצִיא אֶפִּילוֹ רֵגַע אֶחָד לְבִטְלָה. הוּא הִיָּה אוֹמֵר: מִי שֶׁאֵינּוּ יוֹדַע שֶׁשָּׂה סְדְרֵי מִשְׁנַת בַּעַל פֶּה, אֲסוּר לוֹ לְדוֹר בּוֹאֲרֵשָׁא. כִּי הַאִיךְ יַעֲבֹר בְּרַחֲבֵיהָ שֶׁל עֵיר, בְּלִי שִׁיחֻזֹּר מִשְׁנִיּוֹת בַּעַל פֶּה.

בְּחַיֵּיו שִׁמַּשׁ כְּמַלְמֵד דְּרַדְקִי. תְּלַמִּידָיו הַצְּטִינּוּ בִּירֵאת שָׁמַיִם שֶׁהַחֲדִיר בֵּהֶם, וּבְמִדּוֹתֵיהֶם הַטּוֹבוֹת.

וּמַעֲשֵׂה הִיָּה, כִּי אֶחָד מִתְּלַמִּידָיו אַחֲרַי שׁוּבוּ מִן הַחֲדָר, בְּלִילָה בְּמִשְׁחָקוֹ עִם יְלָדִים אַחֲרַיִם, נִפְלָ בְּבוֹר מַיִם וְשִׁבַּע ל"ע. הַחֲסִיד רַבִּי אֲבֵרָהֶם חַיִּים בְּהַשְׁקַפְתּוֹ שֶׁמִּלְּמַד צְרִיךְ לִשְׂאת בְּאַחֲרֵיּוֹת עַל הַיְלָדִים בְּגִשְׁמִיּוֹת וּבְרוּחֲנִיּוֹת, קִיבַל עַל עַצְמוֹ גְּלוּת, וּבְמִשְׁךְ שְׁנַת שְׁלִימָה, הִיָּה גוֹלָה מִמְּקוֹם לְמְקוֹם.

❧ רַבִּי בֶן צִיּוֹן בְּלֶאֱבָאוּיֵשׁ מְלוֹבְלִין ❧

נִסְמַךְ לְהוֹרָאָה בְּגִיל צַעִיר עַל יְדֵי גְדוּלַי רַבְּנֵי הָעִיר לוֹבְלִין. הִיָּה לְמַדָּן מוֹפְלָג וְחֲסִיד חֲרִיף, שֶׁמִּנְהַגּוֹ הִיָּה לְסַיֵּם אֶת כָּל הַשִּׁ"ס בְּעִיּוֹן וּבְעוֹמֵק בְּמִשְׁךְ כָּל ג' שָׁנִים, וְעָשָׂה סְעוּדַת הַסִּיּוּם תְּמִיד בְּיוֹם ז' אֲדָר, יוֹם הַיְלּוּלָא דְּמִשְׁה רַעִיא מִהֵימְנָא.

הוּא הִיָּגַר לְאַרְצוֹת הַבְּרִית עוֹד קוֹדֵם מִלְּחַמַת הָעוֹלָם. וְשִׁמַּשׁ בְּרַבְּנוֹת בְּבֵית הַכְּנֶסֶת חֲבֵרָה שׁוֹמְרֵי שַׁבַּת בְּנֵי יוֹרֵק [אִיסַּט סִייד]. אֲבָל הוּא מֵאֵס אֶת הַרְבֵּנוֹת, וְרַצָּה לִיהְנוֹת מִיַּגִּיעַ כְּפִיו, וְנַעֲשֶׂה שׁו"ב.

[מִוִּבָּא בְּהַקְדַּמַת סֵפֶר טַל אֹרֹת, לְצַדִּיקֵי אֵלֶיךָ, כֹּךְ א']

נפסו ב.

מעזריטש

העיר – ותולדות החסידות בה

העיר מעזריטש שבפולין, היוותה את אחת המעוזים החזקים של חסידי לענטשנא אוסטראווע ביאלא וא, ולאחר מכן נקראו בשם חסידי מעזריטש. הגם שהיתה בעיר התנגדות חזקה לחסידים, והחסידים לא ליקקו שם דבש. מכל

[א] הרב רבי נח גד וויינטרוב, מוסר מה שסיפר מאת הרה"ג ר' לייב בן החפץ חיים זצוק"ל לאביו הרה"ק ר' יעקב דוד מראדמאסק אודות המחלוקת בין חסידים למתנגדים, וזה לשונו: פתח ר' לייב ואמר: אצלי הדבר אינו פלא. וסיפר, שהיה פעם בשבעה עשר בתמוז בעיר מעזריטש, בין הערים שעדליץ וביאלא, ושני הערים האלה היו משופעים בחסידים. ואילו מעזריטש היתה אז עיר של מתנגדים, באותה עת נסעו חסידים משעדליץ לביאלא אל הרבי מביאלא, ובאמצע הדרך נקשו עם הכוסיות וצעקו "לחיים", זה לזה בקול גדול.

כיון שראו זאת אנשי העיר מעזריטש מיד הקיפו את העגלה אנשים נשים וטף, וקללו אותם וזרקו עליהם אנבים וגם אני הייתי משוגע ממראה עיני, כיצד הנקראים חסידים לא יחשו לתענית נביאים.... עד שבאתי לפנים פולין והתחלתי להכיר את אנשי פולין שהמה באמת גדולים בתורה ובמעשים טובים. מיד הבנתי שכל מה שראיתי היה לפנים כי מכיון שרדפו אותם את החסידים לכן עשו עשו להכעיסם כדי שיטעו אבל באמת אותם האנשים היה מתענים פעמים רבות גם באמצע השבוע, ולכן מן המעשים הללו מהחסידים על המתנגדים והמתנגדים על החסידים מדברים אלה נעשה שלא יוכלו להתקרב ולראות את האמת... כל המחלוקות היו בחינם ואלו ואלו בני א' חי ד' ירחם על עמו במהרה. (ישישים הכמה דף רעט).

גם בכתבי הר' זלמן למעברגער (נדפס בספר נפלאות הצדיקים, דליה) מתאר את ההתקשרות של חסידי מעזריטש ביניהם: "שמעתי מר' מרדכי פנחס נ"י ממעזריטש אשר שם במעזריטש היו שני אנשים חסידים ואנשי מעשה, ושניהם נסעו להרב הצדיק מסאסנאוויץ, וביניהם היה אהבה וידידות עד למאוד. והיה היום ויפטור אחד מהם לבית עולמו, פעם אחת ראה חברו את ידידו הנפטר בחלומו והנהו רץ וממהר לדרכו וכו'". –

מקום ניסו כמה אדמורי"ם להתיישב במעזריטש. חשיבותה של עיר מעזריטש היתה בלומדים המופלגים שבה, ובמשפחות עתירות הייחס שבה. המשפחות הטובות ביותר היו משתדכים עם המשפחות המפוארות של מעזריטש, הייחוס של אנשי מעזריטש היה נמשך החוט השני, והיה זה מקור לגאווה.

אחד מגדולי האדמורי"ם שניסה להתיישב במעזריטש, היה בנו של הרבי מלענטשנע וממלא מקומו, רבי יהושע זצ"ל הצדיק מאוסטראווע. הרבי רבי יהושע, היה מבקר קבוע בעיר מעזריטש - מקום שהיו לו בו חסידים רבים מאוד. מקום אכסנייתו היה אצל אחד מאנשי שלומו רבי סענדער ראזענצווייג, מהיהודים הנכבדים ביותר של עיר מעזריטש, ומגדולי הייחס. הוא היה חתנו של רבה של ווארשא, הגאון הנודע רבי חיים דאווידזאן ז"ל.

הרבי מאוסטראווע, כבר עמד לרכוש את מעונו של ד"ר וואלפס, שעמד על הבריקן-גאס, מדוע לא יצאה תוכניתו לפועל, זאת לא נדע לעולם. יתכן, בגלל התנגדות המתנגדים, או בגלל הפחד של החסידים שלאט לאט קנו שביתה בעיר, והתיישבותו של הרבי תעורר מחדש את התנגדותם של המתנגדים. והגם שהרבי מאוסטראווע היה מנהל את שולחנו בעיר, בו בזמן שהיו בעיר גורמים מתנגדים מושבעים, אנשי מלחמה שניהלו מחלוקות קשים בין מתנגדים לחסידים, ועוד היו שותפים אל החרם הידוע נגד הרבי מקאצק וחסידיו.

אמנם מבלי הבט על העבר היו להרבי תוכניות טובות וכוונות נעלות בקשר לעתיד מעזריטש. ובהזדמנות, כשהחסידים התאוננו בפניו על מעזריטש והנעשה בה, התבטא הרבי: "מעזריטש וועט נאך אמאל גערייניקט ווערין". ועתידה מעזריטש להטהר.

באחת ההזדמנויות, כשהגיע הרבי אל העיר, אל ברית שנתכבד בה אצל אחד מחסידיו בעיר. הברית התקיימה בבית הכנסת הגדול של העיר, נגד רצונם של המתנגדים, על פי הוראתו של המרא דאתרא שהתרשם עמוקות מגדלותו של הרבי. [ואשר הרבי העיד עליו, על הרב, שבו רואים את מאמר חז"ל: החכם צהלתו בפניו ואבלו בליבו].

הרבי נכנס אל הבית הכנסת, והסוס והעגלה נותרו על יד בית הכנסת לבדם, כשכל החסידים נכנסו להיות נוכחים בברית. חבורת מתנגדים החליטו ללמד את הרבי וחסידיו לקח על ההעזה והחוצפה להכנס אל תוך אחד המעוזים הכבדים של

ההתנגדות נגד החסידים, ובתגובה לכך הוציאו את המסמרים שאוחזים את הגלגלים בתוך הצירים, בהנחה שאחרי נסיעה קצרה יצאו הגלגלים מתוך המוטות, והעגלה תתהפך על הרבי ועל אנשי שלומו, שיצאו בשן ועין – אם בכלל – מעסק הביש הזה. הרבי שהכיר את המצב הנעשה בעיר, כשיצאו מבית הכנסת ציווה לבעל העגלה לבדוק את הגלגלים אם הם מחוברים כדבעי, ואז ראו כולם את חכמתו העמוקה.

אחד משונאי החסידים המובהקים במעזריטש היה רבי יעקב שפירא, מפני העיר היושבים ראשונה במלכות – מראשי הלוחמים מלחמות הרמה נגד החסידים – דווקא אצלו נפל דבר. ר' יעקב זה, היה לו בן יחיד, שנקרא אליהו, ואני עוד הכרתי אותו היטב, הוא עצמו היה מן הלומדים החשובים במעזריטש, ועל אף גילו הצעיר היה שמו מפורסם כלמדין. היה יושב כל היום מן הבוקר עד שעות הלילה המאוחרות בבית המדרש הגדול שבעיר. ור' יעקב, השעשוע היחיד שלו היה בנו יחידו זה. ודוקא אצלו פגע האסון הגדול עבורו, שלא צפה בחלומותיו השחורים ביותר.

וכך היה המעשה, החסיד ר' משה הערש שו"ב, מהמקורבים של הרבי מאוסטראווע, ולאחר מכן מהחסידים של הרבי מביאלא, חתנו של הרבי מאוסטראווע, שתקע לו יתד עמוקה בעיר, שם את עינו על אברך משי זה, והיה מנהל שיחות עמוקות בחסידות ובתורה עם האברך העילוי הזה, ור' אליהו נעשה למבקר קבוע אצל ר' משה הערש. החסידות השפיעה עמוקות על נפשו, עד שביום מן הימים החליט החלטה גמורה, שאין אחריה היראה, ויהי מה, מקומו שוב לא יהיה מעתה בהבית המדרש של המתנגדים.

ביום בהיר עשתה לה כנפים בעיר הבשורה "הנוראה", שאליהו ר' יעקב'ס, נסע לביאלא אל הרבי, והוא הפך ליהודי של השטיבל "א שטיבל יו"ד". והעיר היתה כמרקחה.

ר' יעקב שפירא, שניהל מלחמה קשה ועקבית נגד החסידים, והיה מעורב בכל המהלכים נגדם, לא היה יכול לשאת את החרפה הזאת, עד שישב שבעה על בנו, והיה מתאבל ומתאונן עליו כעל מת, הוא לא היה יכול למחול לבנו יחידו זה לעולם.

מידי שבת כשרי שאליהו היה חוזר מבית החסידים, היה משאיר את השטריימל שלו אצל ר' משה הערש בביתו כדי לא להבעיר את מדורת המחלוקת מחדש בבית אביו.

בתקופתו האחרונה לפני פטירתו של ר' יעקב, בראותו מה עלה בגורל שארית הפליטה, התחרט והודה בצדקת דרכו של בנו, ולפני מותו שלח לקרוא לו וביקש את סליחתו על שהפריע לו ללכת בדרך האמת.

אכן מה שהרבי מאוסטראווע לא הוציא לפועל, ביצע נכדו רבי מאיר שלמה יהודה ראבינאוויטש, ממלא מקום של אביו הרבי מביאלא, חתנו של הרבי מאוסטראווע. ונבואתו של הרבי מאוסטראווע: "עתידה מעזריטש להיטחר", נתקיימה במלואה. כשמעזריטש פינתה מקום ואת האידיאולוגיה כדי להשכין בקרבה את הרבי רבי שלמה.

לאמתו של דבר, בתחילה חסידי מעזריטש, אנשיו של הרבי רבי שלמה עמדו מנגד, ולא היו שלימים עם ההחלטה לעזוב את ביאלע ולהתיישב במעזריטש. לא רק הזכרון של המחלוקת הישנה נגד הרבי מקאצק עמדה לנגד עיניהם, והחסידים הזקנים עוד היו ונטלו בעצמם חלק במחלוקת, ושהתיישבותו של הרבי לא תגרום למחלוקת חדשה. אלא סיבה נוספת היתה לפחד שלהם, שתקופה קצרה קודם החלטתו של הרבי להתיישב במעזריטש, הגיע למעזריטש הרבי מראדזין, ורצה לקבוע את משכנו בתוכה. ויהי משרק נודע להמתנגדים מזאת שהרבי מראדזין רוצה לקבוע משכנו במעזריטש, שלחו לו המתנגדים, שלא יעז להתיישב בה, הם הזהירו בפירוש שיעלו באש את ביתו החדש.

הרבי מראדזין ידע היטב, כי המתנגדים הממורמרים הם מוכשרים מספיק כדי לבצע את זממם, והוא חזר בו מהחלטתו.

חסידי ביאלע, אפילו שהיו למעלה מתשעים אחוז של החסידים בעיר, ידעו מה שהודיעו המתנגדים להרבי מראדזין, וזה גרם להם פחד וכאב ראש, שהרבי שלהם לא יתקל בתגובה כזו.

הפחד של החסידים לא בא לידי ביטוי: הרבי ר' שלמה בכל זאת היגר

למעזריטש, ומאז נוסף שם חסידי חדש, מה שהיה מצויין ומיוחד בשיטה חסידית מיוחדת, המושג: חסיד מעזריטש! ולמפרע התברר כי הרבי מאוסטראווע צדק.....

ולא זו בלבד. שנים רבות קודם לכן התגורר במעזריטש יהודי נכבד גביר ושוע, ובעל צורה, שדבריו היו נשמעים בכל מקום, וגם למדן היה, רבי שמעון פאפירנא. [בעיר הוא היה מכונה בשם ר' שימעלע]. ר' שמעון הלזה היה מהמשפחה הווילנאית המהוללת משפחת אפאטאווסקי, ומייחוס מתנגדי מובהק.

מבצרו בקאליעגעסל, היה שייך לבתים הנכבדים ביותר בעיר. בביתו היו לעיתים קרובות מתאספים החשובים שבעיר, ומשוחחים בעניני הכלל, ומבלים בוויכוחי תורה. כדרכו של מתנגד ווילנאי, היה כמובן מתלוצץ לא מעט מהחסידים ורבותיהם, ומצורת הדרוש המשונה של דברי תורתם, שאין בינה לבין לומדות או דרוש - ולא כלום.

והנה לר' שימעלע היה בן-משפחה קרוב מאוד, בעיירה השכנה "לאשיץ" והוא היה חסיד אוסטראווע. ותמיד כשהרבי מאוסטראווע היה מגיע למעזריטש, היה החסיד מלאשיץ נוסע אל הרבי למעזריטש, ובהיותו בן משפחה של ר' שימעלע פאפירנא היה מקום אכסנייתו אצלו, אך הנוחות שם היתה ממנו והלאה, ר' שימעלע יחד עם משפחתו וידידיו היו מסיבים לקרוב מלאשיץ הרבה עגמת נפש, על הליצנות ממאמריו של הרבי, שהיה מתבקש לחזור בפניהם.

עד שגמלה ההחלטה בלבו של הקרוב מלאשיץ ללמד את ר' שימעלע וידידיו דרך ארץ, ולהוכיח להם באמת שכל הליצנות שלהם מתורתו של הרבי אינה עניינית, כי אם השנאה לחסידות מדברת מגרונם. הוא המתין להזדמנות מיוחדת שהרבי ישהה בעיר מעזריטש אצל החסידים כדרכו מאז. ואכן ההזדמנות לא אחרה לבוא והרבי נסע למעזריטש, והקרוב מלאשיץ עשה את דרכו למעזריטש, והגיע לאכסנייתו אצל ר' שימעלע פאפירנא.

בליל שבת אחרי הטיש של הרבי, הלך החסיד מלאשיץ אל ביתו של ר' שימעלע, ושם פגש את כל ה'פני של המתנגדים ישובים סביב שולחנו הגדול של ר' שימעלע, עסוקים בשיחתם. ויהי משאך הבחינו בחסיד מלאשיץ, הקרבן-תמיד שלהם, בצחוק חוכא וטלולא מהחסידים ורבותיהם כדרכם, נפנו לעסוק בו כדרכם; מה אמר הרבי היום בתורה? פנו אליו.

בפעם הזו הוא לא נתן להם להתחנן הרבה זמן ולהפציר בבקשות, ומיד החל להרצות דרוש ארוך על פרשת השבוע. משסיים את דבריו, התחילו כל הנאספים להראות את כוחם וחכמתם, להתגרות עמו ולעשות ליצנות מהתורה הזו.

והחסיד נעמד ממקומו, ואט אט צעד לכיון הארון ספרים, והוציא את הספר "רבינו בחיי" על התורה, ודיפדף בה עד הגיעו אל פרשת השבוע, ואז הראה לכל הנאספים שכל הדרוש שאמר זה עתה, ושהם זילזלו בו בצורה צינית כל כך, לקוח מן הספר הקדוש הזה. וסיים את דבריו: הנה אלו הפנים וכוזה הוא הטעם של כל הליצנות שלכם מתורתו של הרבי!

מה שבה את ליבי במאורע הזה? רציתי רק לציין את קיום נבואתו של הרבי מאוסטראווע, שהתקיימה במלואה: עתידה מעזריטש להיטהר. בית מדרשו של הרבי ר' שלמה נקבע בבית זה של ר' שימעלע פאפירנא, ושם הוקמה חצר מעזריטש. ואותו בית - שהיה מקור לליצנות ולרדיפות נגד החסידים - הפך למרכז החסידי הגדול במעזריטש, ואלפי יהודים מכל פולין הגיעו אל הבית הזה למצוא בו את התרוממות הרוח, ועצות לענינים שבחומר.

מ. איידלבוים